

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Det löst undertecknade till detta nummer af den 13 Junij 1852. Utgitt af förläggaren F. W. Arnoldi.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 24.) Utkommer hvarje Söndag. Götheborg den 13 Juni 1852. Pris för år: 4 R:dr B:co. (VI årgången.)

R. Cobden.

F. L. Jahn.

F. W. Arnoldi.

En Dröm.

(Forts. o. sl. fr. N:o 23.)

"Ja, Guds vilja," svarade Arthur lifligt, "men icke en eländig människas, som icke en gång är mäktig att hafva en vilja. Men hvad jag förut blott önskade, var redan i går en verklighet, ja är det ännu i dag. Ett testamente finnes upprättadt, såsom sunda människoförståndet dikterar det, enligt hvilket min onkel inskränker sig till att testamentera denna dansarinna en lifstids-pension. Deremot är jag insatt till universalarfvinge, och för eder finnes ett legat på tvåtusen guineer, dem jag gerna skulle fördubbla."

"Ack, huru lycklig hade icke det gjort min familj!" utropade doktorn, "och detta testamente är ännu, som ni säger, förhanden?"

"Ja, men han är i begrepp med att tillintetgöra det. En affärsman, som min onkel skänker hela sitt förtroende, men som missbrukar det, har öfvertalat honom att öfverlemna Indianskan hela förmögenheten; men förbehållit sig sjelf förvaltningen af densamma. Denne affärsman kommer att inträffa hit vid midnattstiden, för att uppsätta ett nytt, ovederläggligt testamente. Lefver då ännu min onkel, så är allt förloordt. Tror ni, att han ännu kommer att lefva så länge?"

"Efter all sannolikhet till i morgon."

"Och ni kan så kallblodigt säga detta, doktor? Jag beundrar eder oegennyttiga; men skola väl eder hustru och barn tänka på samma sätt, om de hade någon röst vid vår rådplägning? Tag för all del i betänkande, att det endast beror af några få timmar."

"Dessa timmar stå i Guds hand," svarade John Foy.

"Och i eder, doktor! Vill ni då, att han skall upprätta ett nytt testamente . . . under det att en lugnande, söfvande dryck . . . förstår ni mig då alls icke, kusin?"

"Ack, jag fruktar, att jag alltför väl förstått er, min herre; jag är fattig, men en hedersman."

"Förekommer det icke som oftast, att man gifver sjuka laudanum, opium och, Gud vet allt, för att bespara dem onödiga lidanden? Gifves det väl behagligare död, än att inslumra?"

Vid dessa ord reste sig doktorn raskt, för att öppna dörren, dock snart såg Arthur honom återvända.

"Herr Arthur Moxton," sade han, "äro de tänkesätt, ni för mig yttrar, en hedersmans, en kristens? Jag kan ej blott icke vara eder medbrottsling, utan jag kan hel-

ler icke underlåta att göra eder onkel uppmärksam på den fara, för hvilken han är utsatt."

"Om hvilken fara kan väl här vara talar för en människa, en döende, hvars timmar äro räknade?" frågade Arthur lifligt. "Men gå ni gerna till min onkel. Detta är kanske ett medel till att återvinna hans gunst. Huru mycket tror ni eder kunna få för denna denunciation?"

"Jag är ingen denunciant, unge man. Svärj, att ni vill öfvergifva denna afskyvärda plan, och jag skall tro på edert ord."

"Jag lofvar er det," svarade Arthur med en axelryckning, "och beklagar blott, att jag förtrott mig åt er. Men huru kunde jag också länka mig att finna guldet så litet uppskattat af en person, som har att kämpa med så mycken nöd? Ni kommer snart nog att ångra denna otidiga stränghet. Två tusen pund sterling, som jag ämnade fördubbla! Det hade varit bröd för eder familj, och hafra till hästen," tillade han leende: "På återseende min kusin; jag reser, och vill ej afvakta testamentets öppnande; äfven er afråder jag från att öfvervara detsamma."

"Adjö, herr Moxton, jag förlitar mig på eder officersparol."

Det var natt, då doktorn, fattigare och hopplösare, återvände till sitt hem. I huset herrskade den största tystnad; dock tillkännagaf skenet från en liten lampa i boningsrummet, att mrs Foy väntade på sin mans hemkomst. Sa snart hon hörde honom komma, f'ade hon emot honom: "Ack! äntligen kommer du dock, jag har redan länge väntat dig, min van, och likafullt har ditt uteblifvande för mig varit en tröst; ty jag slutade deraf, att du blifvit väl emottagen af din kusin. Lat mig ej längre vara i ovisshet, säg mig fort, hvad det är för goda nyheter du medför. Jag kunde väl tro, att han icke vore så hård. Hade du oftare vänt dig till honom, så hade du besparat oss mycket bekymmer. Dock, låtom oss ej mera tänka derpå, nog, att dessa tider äro förbi. Jag har åt dig tillagat en liten qvällsvard. Men så tala då. Jag ser på ditt leende, att du tilltänkt mig en öfverraskning."

Detta, af den arma qvinnan så irrigt förstådda, leende var intet annat än ett bittert uttryck af rädd förlägenhet. Doktorn förblef stum.

"Nå, John," fortfor mrs Foy, "så tala då, och säg mig, huru mycket du fått? Kunna vi tillfredsställa våra mest påträngande fordringsegare och isynnerhet den afskyvärde garfvaren? ty jag var i det lilla rummet här bredvid, och hörde allt." Då

hon på alla dessa frågor ännu alltjemt icke erhöill något svar, förstod slutligen mrs Foy rätta förhållandet. I hennes ögon visade sig åter ett slags sinnessvaghet, och hon föll kraftlös ned i den gamla länstolen.

"För oss gifves det ingen lycke, Margaretha," anmärkte doktorn.

"Nej, det ser så ut; i alla fall får du nu lof att äta något, sedan vi ännu i dag har litet till aftonvard; om vi få något i morgon, beror på Guds nåd."

"Sansa dig, Margaretha, sansa dig!" sade John Foy, tryckte sin hustru till sitt hjerta och berättade henne de närmare omständigheterna vid hans besök i Ermitage, dock utan att nämna något om Arthur Moxtons brottsliga förslag. "I morgon eller öfvermorgon resa vi till Dublin, kanske till London."

Man kan lätt begripa, att doktor Foy ej tillslutade sina ögon denna natt; hans oroliga blickar föllo afvexlande på sin dotter Maries och sin hustrus sjuksäng; men till hans heder får anmärkas, att af alla hans qväljande tankar var det ingen som plågade honom så mycket som den, att Arthur kanske ändå utförde sin plan. "Stackars, sjuka barn," sade han för sig sjelf, då han betraktade sin dotter, "arma, försmäktande, bortvisnande blomma, intet felas dig, för att åter upphjelpa dig, än en lyckans solstråle; ty svaga naturer, sådana som din, äro lika så mycket i behof af lyckan, som vexten af solen. Ack, hvarför har jag egnat mig åt vetenskapen? Som vedluggare eller dagsverkare hade jag åtminstone i mitt anletes svett kunnat förtjena bröd åt min familj. Men se, dagen frambyter; åter en dag för bekymmer och nöd!"

Dessa betraktelser, jemte många andra, afbrötos genom häftiga bultningar med portklappen. Samme livréklädde betjent hade kommit ridande, för att öfverbringa ett med svart sigill försedt bref, hvilket John Foy med darrande hand bröt och läste vid lampans sken.

Arthur Moxton skref följande rader, dikterade af hans onkel:

"Min käre kusin!

Jag får, för mitt oartiga uppförande, på det enträgnaste anhålla om ursäkt; men jag är, som ni vet, en misantrop. Hela mitt lif har jag blott älskat en enda qvinna, alla mina böjelser hafva förenat sig i endast detta föremål. Genom förlusten af sitt förnuft, dömd till evig barndom, hvad skulle det efter min död blifva af denna arma varelse, om hon fölle i hjertlösa intriganter's händer? Jag har derföre länge sökt efter en rättskaffens man, men fann honom ej. Arthur är ung, honom kunde jag ej

förlita mig på; ty om än olycka och nöd luttra verkligt stora själar, så nedtryckas dock svaga deraf. Derföre det prof, på hvilket jag ställde eder, och det ni så segrande bestått. Tillgif, att jag nånsin tviflat på eder, att jag tillåtit mig ställa eder på prof; tillgif äfven eder unge kusin, hvilken blott, och det med den största motvilja, följde min befallning. Men till hufvudsaken. Jag har delat min förmögenhet i tvenne delar. Ena delen har jag bestämt för min dyra Fatme och anordnat, att den återfaller till Arthurs barn, om hon dör, utan att hafva återfått sitt fornuft; men till edra barn, om det skulle lyckas eder vetenskap att åstadkomma detta underverk. Andra delen fördelas genast emellan eder och min brorson. För detta frivilliga testamente begär jag af eder, doktor Foy, blott en sak. Neka aldrig de fattige bönderna i vår nejd edert bistånd, och bemöda er aldrig att vinna rika patienter. Ni har till dessa, som aldrig trott på den fattige läkarens skicklighet, ingen förpligtelse. Fortsätt edra lärda studier om vansinnigheten, jag skulle så gerna vilja medtaga i grafven det hopp, att ni en gång skall återställa till helsan den person, som jag anförtrot åt edert hjerta och eder vetenskap. I samma ögonblick som min brorson trycker sigillet på detta bref, trycker äfven döden sitt sigill på mina läppar. Lef väl, min käre brorson! jag beklagar, att jag ej kan trycka eder hand; men min är redan iskall och stel. Ännu en gång: lef alltid väl! Var god emot henne, älska henne som en moder sitt blinda barn, och försök att glömma en gammal soldats plumphet."

I ett postscriptum tillade Arthur Moxton, att öfversten dog klockan fyra på morgon, och bad äfven från sin sida om ursäkt för den role, han på sin onkels befallning varit tvungen att spela.

Behöfves det någon skildring öfver det intryck, som detta bref gjorde på doktorn och hans familj? eller behöfves det kanske någon försäkran, att doktor John Foy helligt uppfyllde det honom ålagda uppdrag? Om det än icke stod i hans förmåga att återgifva den stackars Indianskan förnuftets bruk, så hade hon dock honom att tacka för, att hennes vansinnighet öfvergick till denna stilla och lugna melankoli, i hvilken hon vakande drömde, visste intet om sig sjelf och kände sig ej mera olycklig. Hon hvilat nu bredvid öfverste Moxton i Ermitages park under de löfrika trädens skugga.

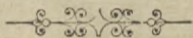
Arthur Moxton, hvars angripna helsa återställdes i doktors familjkrets, älskade i början Marie som en syster, och snart ännu mera. Rosorna på hennes ungdomli-

ga kinder återvände snart. Denna å ömse sidor återvunna helsa förde till ett äktenskap af bøjelse, som utföll lyckligt. Äfven mrs Foys blickar hade återfått den fordna klarheten och hennes panna en förnygrad glans.

"Ack!" sade doktorn till en af sina kamrater, "jag känner en bättre läkare, än någon af oss — lyckan."

Hans dröm hade gått i fullbordan.

Siut.

Alchemister.

(Forts. o. sl. fr. No 23.)

Alchemiens historia är så mycket dess dunklare, ju mera alchemisterna alltid skte att undandraga sig hvarje kritisk granskning. Den härstammar från Egypten, utan att dock vara känd af detta lands gamla prester, men erhöi sin tillvaro genom de alexandriska lärde, hvilka genom träget grubblande och onyttig upplösning af dunkla ord sökte att gifva sig sken af stora kunskaper och att förbereda den fördom, att man blott genom en uppmärksam lefnad och hemliga kunskaper kunde hinna till den öfvernaturliga vishetens okände land; i besittning af denna vishet ernådde man umgänget med andar och förstod utom andra konster äfven den att frambringa ädla metaller. De första skrifter om alchemi härstamma från det tredje århundradet efter Chr., och voro i kejsar Diocletians tid så spridde, att han härledde egypternas stora rikdom från dessa böcker och af fruktan, att de med hjälp af det förfärdigade guldet skulle göra uppror, utgaf han år 296 den befallning, att alla alchemistiska skrifter skulle uppbrännas.

Böner, dödandet af alla lustar, umgänget med demoner och englar voro trappstegen, som förde till den stora konsten. Så behagligt innehafvandet af denna konst despotism än kunde vara, så stor var också mistroendet till dess innehafvare, theosoferna; men hvilka just derigenom uppnådde större och större anseende. I det österländska riket vann alchemien så mycket större bifall, ju yppigare hofvet var och ju djupare nationen hade sjunkit. Vid Zenos hof (474) bedrog en guldmakare otaliga människor och under Anastasii regering (500) erhöi en viss Johan af Antiochien åt Constantinopels guldsmeder bildstoder af guld, de han sjelf skulle hafva

gjort; men kejsaren förviste honom till Pera för det han fruktade, att Johan skulle använda de lätt förvärfvade skatterna till omstörtning af hans magt. Från Alexandrinerna öfvergick alchemien till Araberna och utöfvades af dem isynnerhet i Spanien, der svartkonstnären Raimund Lullus lärde känna den i 13:de århundradet. Han skall hafva förvandlat 50,000 pund qvicksilfver till guld och Edvard I skall deraf hafva låtit mynta rosenobler. Äfven upptäckte han i det upplösta guldet en panacé och ett säkert medel till lifvets förlängande. Efter honom tilltog alchemisternas antal till den grad, att förbud emot denna konst måtte utfärdas, hvarefter den så mycket farligare bedrefs i hemlighet. I 16:de århundradet höll sig nästan hvarje tysk furste sin egen alchemist, för att genom honom komma ur de förlägenheter, som bristen af fasta och reglerade statsinkomster och en rad af förderfliga krig hade störtat dem. Henrik VI gaf till och med trenne alchemister privilegium på konsten att göra guld och laga lifselixiret. Kejsar Rudolf II tillbragte största delen af sin tid i laboratorium; efter hans död skall man hafva funnit tio tunnor guld i hans chemiska kabinett. Till och med i 17:de århundradet var man alchemien mycket bevågen, isynnerhet blef den mycket begunstigad af Rosenkreuzer-orden, hvilken, under namn af de Osynlige, Odödliga, Illuminater, skulle vara i besittning af de viktigaste naturhemligheter. Man gaf den en adlig munk, Christian Rosenkreuz, till stiftare och trodde om honom, att han i österlandet blifvit undervisad i hemlig konst och vishet och sedan hemsänd, för att lära sina landsmän. I början af 17:de århundradet utkommo skrifter, som upplödrade Tysklands mest vise att förena sig och ömsesidigt undervisa i Rosenkreuzernas visdom, hvarigenom hvarje förderf för människorna kunde afhjelpas, himmelen fastkedjas vid jorden och vägen till paradiset åter öppnas. Då många voro begärliga efter sådan visdom, infunno sig snart en mängd lärare i konsten, hvilka, mot dryg betalning, gafsvo många andra hemligheter i utbyte, t. ex. guldmakarekonsten, berodandet af lifselixiret m. m. Då de emellertid icke lärde något annat än det, som cleverne redan sjelf kände, eller ock snart erkände som intetsägande inbillning och prat, så brydde snart ingen sig om Rosenkreuzernas visdom och sällskapet råkade i glömska, tills det i andra hälften af det 18:de århundradet genom Cagliostro, Schröpfer (i Leipzig) och andra bedragare åter uppdykade. Föröfrigt förkastade Rosenkreuzerna trolldom och svartkonst som djefvulens

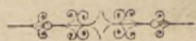
Örn-utdelningen af Louis Napoleon vid rygn den 10 Maj på Champ de Mars.

verk, och gäfvot deremot sina invigde, adepterna, den så kallade hvita magien, hvilken, genom bön och innerlig förening med Gud, skulle kunna, likasom i den allraäldsta tid, åstadkomma samma herraväldet öfver naturen och andeverlden.

I sednare tiden har chemien gjort sådana framsteg, att de alchemistiska drömerierna svårligen nås mer skola lyckas att finna en sådan jordmån som förr. Så länge man icke kan förkasta den antagna meningen, att guldet likasom hvarje metall är ett enkelt, i inga vidare olika beståndsdelar upplösligt, ämne, med ett ord: ett element, så kan man med sundt förstånd icke få det infallet att göra guld; likaså är det med panacén och lifselixiret, på hvars möjlighet blott de med den menliga kroppens egendomar och med det medicinskt verkande ämnet obekanta kunna tro.

Så mycket man för öfrigt bör glädja sig öfver, att tron på denna konst har försvunnit, då med dess upphörande tillfället till många bedrägerier och ett vidt fält för den skadligaste vantro försvann, får man dock heller icke glömma, att den förde till många ytterst viktiga upptäckter och är ämman till all kemi.

Slut.

Månen i dess naturliga beskaffenhet.

(Forts. fr. N:o 23.)

Månens ställning emellan jorden och solen kallas nymåne (ny), när han efter att ungefär 5 dagar varit osynlig, ånyo visar sig för jorden; då är hans mörka sida vänd åt oss och solens strålar, hvaraf han omgifves, gör honom för oss osynlig. Några dagar sednare har han ryckt så långt fram åt venstra eller östra sidan, att en del af hans till höger om solen belyste sida blir synlig i form af en silfvertråd. Denna den tilltagande månens fas, i hvars ihållighet man, såsom det i dagligt tal ga ska riktigt heter, kan ingripa med venstra handen, utvidgar sig alltjemt mer och mer och erhåller 7 dagar efter nymåne skapnaden af en halfcirkel och namn af första kvarter. Den ljusa delen af månen, som hittills vid den mörka visat sig ihållig, men nu på ljusgränsen blifvit till rät linea, antager nu en utåt böjd krökning, som allt vidare utvidgar sig öfver månens mörka del, och 15 dagar efter ny-

måne visar sig fullmånen (nedan) såsom en hel lysande rund skifva; ty då jorden befinner sig rakt emellan honom och solen, så visar han oss sin hela af solen belyste hälft. Men alldenstund månen alltjemt rör sig åt venster, så vändes småningom åt höger en del af hans mörka sida åt oss: den belyste delen är i aftagande, den utåt höjde ljusgränsen blir efter 7 dagar till rak linea, och den venstra ljusa halfcirkeln kallas sista kvarter. Men månen vidblir alltjemt att taga af; ljusgränsen erhåller en ihållig krökning, i hvilken man kan ingripa med högra handen, och hvilken mer och mer drager sig ihop, tills slutligen äfven den sista smala silfvertråden försvinner och efter nära 30 dagar den nye månen åter står emellan solen och jorden och vi under 5 dagar helt och hållet förlora honom ur sigte. När månen sedan åter blir synlig på venstra hand af solen, så följer han henne, under den allmänna omdrejningen på himmelen, från venstra till högra sidan; han går alltså ned efter henne och visar sig för oss, och det alltid i längre tid, ju längre han åt öster aflägsnar sig från solen. Efter 7 dagar uppgår detta afstånd till 90° eller fjerdedelen af hela himmelen, som svänger sig omkring på 24 timmar; första kvarteret går alltså ned 6 timmar efter solen. Under det att månen är i tilltagande hafva vi alltså om aftonen ständigt månken, som för hvarje gång varar långt in på natten. Fullmånen står rakt midt emot solen, går sålunda upp vid solens nedgång och ned när solen går upp, och skiner hela natten. Efter denna tid går han för hvarje dag sednare upp; i sista kvarteret, till en fjerdedel af himmelen aflägsnad i vester från solen, går han upp 6 timmar efter henne. Första timmarne af natten äro utan månlys och snart belyser den aftagande månen blott sista morgontimmarne, men visar sig för oss under största delen af dagen som ett litet moln på himmelen, tills slutligen allt månken upplör och nymånen på samma gång som solen går osynligt upp och ned.

De 12 eller 13 knutar, som månen slingrar omkring jorden, i det han med henne tillika löper omkring solen, förklara icke blott månens faser, utan förorsaka derjemte dessa märkvärdiga företeelser, som redan i den tidigaste forntid, likasom nu för tiden, voro ett föremål för nyfikenhet eller fruktan, religiös vidskepelse eller filosofiska forskningar. Går nymånen fram emellan jorden och solen, så betäcker han ibland ljusets källa helt och hållet eller till en del: vi se den svarta rundningen af månskifvan inträda i högra eller venstra kanten

af solen och gå fram öfver densamma åt öster. Då månskifvan, allt efter sitt olika afstånd från jorden, snart visar sig något större och snart något mindre än solen, så skall månen i förra fallet, om dess lopp förer honom öfver midten af solen, betäcka hela solskifvan eller förorsaka en total solförmörkelse; men i sednare fallet blir en ljus ring af solen obetäckt af månen, och hvarigenom en ringformig solförmörkelse framkommer. Ett sådant fenomen varar alltid på en bestämd punkt af jorden blott några få minuter; men då, på grund af månens rörelse och jordens omsvängning, andra punkter af jorden hvarje ögonblick komma i det härtill erforderliga läge, nemligen att träffas af en rät linea igenom medelpunkten af solen och månen, så kan en total eller ringformig solförmörkelse öfverhufvud vara på jorden halffemte timma. Men går månen icke öfver midten af solen, betäcker han blott en del af densamma, så uppstår en partiel solförmörkelse, som på hvarje punkt af jorden kan vara flere timmar och på jordklotet öfverhufvud sju timmar.

I det fullmånen går fram bakom jorden, inträder han tillika i den skugga, som jorden kastar på solens motsatta sida; den sednare borttager då helt och hållet eller för en del solens ljus från månen, och det uppstår antingen en total eller ock en partiel månförmörkelse. Då jorden är rund och mindre än solen, så kastar hon bakom sig en kägelformig (konisk) skugga, som blir smalare, ju längre den aflägsnas från henne. Månförmörkelsen blir alltså större eller mindre, af längre eller kortare varaktighet, allt eftersom månen är mer eller mindre aflägsnad från jorden och närmare eller fjärrare från den medelpunkt, skuggkäglan genomgår. Månförmörkelsen har största varaktigheten, när månen i sitt längsta afstånd från jorden går igenom skuggans medelpunkt, och i detta fall kan den totala månförmörkelsen öfverhufvud vara på jorden 2 t. 18 m., men hela förmörkelsen 4 t. 38 m. Månförmörkelseerna kunna alltså blott äga rum vid fullmåne, likasom solförmörkelseerna blott vid nymåne; och man kunde nu fråga, hvarför icke hvarje ny- eller fullmåne är förenad med en förmörkelse. Detta skulle visserligen blifva fallet, om månen rörde sig omkring jorden i samma ekliptik, som den, i hvilken jorden löper omkring solen; ty då skulle jorden och månen, vid ny- och fullmåne, genom en rak linea förenas i solens medelpunkt. Men då nu månbanan har ett snedt läge mot jordbanan, och alltså blott genomskär henne i tvenne punkter, som man

kallar knutar, så kan månen blott då verkligt gå fram emellan solen och jorden, när han är nära vid en af dessa knutar; men i alla andra fall går han förbi solen utan att betäcka henne. Samma förhållande äger också rum med afseende på jordens skuggkägla vid månförmörkelserna. Af månbanans läge mot ekliptiken följer, att endast en förmörkelse äger rum hvar tredje månad, eller nogare taget, att vanligen under förloppet af 18 år (223 månader) förefaller 70 förmörkelser, af hvilka 29 äro mån- och 41 solförmörkelser, så att hvarje år öfverhufvud har 4 förmörkelser, deraf sol- och månförmörkelserna förhålla sig som 7 till 5. Det gifves år, som hafva 4 sol- och 3 månförmörkelser, andra, som blott hafva 2 sol- och alls inga månförmörkelser. Men änskönt de förstnämnde öfverhufvud på jorden förekomma oftare än de sistnämnde, så äro dock de på en bestämd ort synbara solförmörkelser nästan tre gånger sällsyntare än månens, och man kan antaga, att hvarje ort på jorden blott har att tillmötesse en solförmörkelse hvarannat år, och en total blott hvar 200:de år.

Månen har, likasom jorden, ett år af 365½ dagar och en månad af 29½, under hvilken tid alla de phaser och förmörkelser af jorden, vi observera på månen, visa sig der, men i omvänd ordning. Man har på månen en solförmörkelse, när vi ha en månförmörkelse, och en jordförmörkelse, när det hos oss är solförmörkelse. Emellertid äger vid alla dessa tillsynelätande öfverensstämmelser en särskild omständighet rum, hvilken måste på månen frambringa en helt annan företeelse, till och med af en helt annan natur, än hos oss: och detta är den omständighet, att månen ständigt vänder en och samma sida åt jorden, så som vår karta utvisar. Här af följer, att månen under en tidrymd af ett omlopp omkring jorden, eller 27 dagar, tillika svänger sig en gång om sin axel, likasom en människa, som vill gå omkring mig, nödvändigt måste vända sig om, för att dölja sin rygg eller för att alltid kunna visa mig sitt ansigte. Axelsvängningen måste dessutom nästan hafva samma läge, som månens bana omkring jorden. I verkligheten står axeln, omkring hvilken månen svänger sig, nästan fullkomligt lodrät på den ekliptik, i hvilken han med jorden looper omkring solen, det är, hans eqvator sammanfaller med hans årliga bana. Då nu årstidernas omvexling på hvarje planet bestämmes, likasom på jorden, blott efter den vinkel, som eqvatorn gör med banan omkring solen, så följer, att på månen alls ingen egentlig omvexling af årstider eger

rum, och att värme och köld omvexla på samma gång som tiden af dagen, samt sommar och vinter med morgon och afton. Då neml. månens eqvator alltid är i rät linea med solen, så befinner sig solen aldrig nordligt eller sydligt från måneqvatorn, hon närmar sig aldrig dess poler och uppvärmer alltid regelmässigt hans nordliga och sydliga halfklot samt hvar och en af dess zoner. Måneqvatorns invånare hafva alltid om middagen solen rakt öfver sina hufvuden, och vid polerna har man alltid solen vid horisonten; der herrskar en evig sommar, här en evig vinter, och i den mellersta zonen en evig vår.

En lika så märkvärdig skillnad äger rum emellan jordens och månens dagstider. Då fullmånen likasom jorden vänder sidan åt solen; men nymånen den motsatta, så upplyses efterhand alla månens delar af solen under förloppet af en månad eller 29½ dagar, följaktligen är dagen på månen lika med en månad. Hvarje del af månen har solen utan afbrott i 15 dagar öfver, och lika många under horisonten, på hela månen är alltid dag och natt lika, och båda vara 15 dagar. Den dagliga rörelsen är på månen 30 gånger långsammare än på jorden, och under förloppet af 30 dagar se måneus invånare solen och alla stjernor blott 1 gång gå upp och ned. Men under dessa allmänna omsvängningar synes för dem en verldskropp, som öfverträffar alla andra, till och med solen, i storlek, vara i nästan fullkomlig orörlighet och att ständigt stå fast på en sida. Invånarne på midten af den sida af månen, som vetter åt oss, se vår jord som ett lysande klot, af fyra gånger så stor genomskärning som solen, alltid midt öfver sina hufvuden, under det att solen och alla stjernor ila förbi, antingen bakom eller vid sidan af denna stora verldskropp. På samma gång antager denne orörlige verldskropp alla phaser, från fullmånen ända till nymånen, dess ljus tager om eftermiddagen till, om morgonen af, tills det om middagen helt och hållet försvinner. Invånarne på randen af den syntliga månskilvan se ständigt jorden vid deras horisont på samma ställe, eller rättare att hoppa upp och ned, under det de andra verldskropparne tyckas löpa omkring i cirklar, hvilka antingen äro parallela med horisonten eller skära densamma i någon vinkel. Invånarne i månens bakre hälft få aldrig se jorden, likasom vi aldrig kunna få se månens baksida; vi känna blott den åt oss vända månsidan, under det att den andra evigt för oss skall blifva lika så okänd som de aflägsnaste kometer. Vår afbildning visar en trogen bild af denna månens sida.

Betraktar man denna bild på något afstånd, så framställer den sig med sina fläckar för våra ögon så, som månen synes, då vi se honom med obeväpnade ögon. Betraktad på närmare håll, visar sig tillika en bild af de berg, som man upptäcker genom teleskop, och hvilka, för att skilja dem åt, af astronomerne blifvit försedde med namn, mest till ära för berömda astronomer. Söker man de derjemte stående siffrorna på den på sjelfva planchen befintliga listan, så skall man der finna namnen.

Invånarne på den från oss vände månhälft tillbringa sina femton dygns långa nätter i ett fullkomligt mörker, hvilket endast mildras något af stjernornas svaga skimmer, och de hafva ingen aning om det praktfulla skådespel, som centralklotet, hvilket gör sitt omlopp omkring dem, utan att nånsin af dem blifva sett, skänker åt deras grannar. Sålunda behöfva de blott göra en resa af några få mil, för att upptäcka en alldeles ny verld, och en undersökning af detta skådespel skall för oss tjena till att förstå det vi se af månen. Utom solen och fixstjernorna känna vi inga sjelflysende kroppar: alla planeter och månen lysa endast i den mån som de återkasta det från solen på dem fallande ljuset. Men icke alla de delar, hvarmed jorden och de öfriga planeternas yta är betäckt, äro i lika grad egnade att återkasta ljuset; några lysa därför mer, andra mindre, och således är det naturligt, att icke blott hvarje planet, efter sin ytas särskilda natur, har ett för honom egendomligt ljus; att Venus och Jupiter öfverträffa Mars och Saturnus i glans, utan äfven, att hvarje planets yta synes betäckt med mer eller mindre mörka fläckar. Som bekant insläpper vattnet en stor myckenhet ljusstrålar, utan att återkasta dem, och vattnet erhåller derigenom på stort afstånd en svartaktig färg. Hafvet skall alltså visa sig som en slät svartaktig yta, på hvilken intet ljus och skugga eller någon omvexling af färg äger rum, hvaremot landet utmärker sig genom ytans ojämhet och färgspelets mångfaldighet. Genom föremålens mer eller mindre skefva läge mot solen erhåller ett landskap, som annars blott skulle se ut som ett färgbräde eller en profkarta, en ritnings schatteringar.

(Forts.)

Prins Louis Napoleon den 10 Maj på Champ de Mars.

Nästa N:o utgifves den 20 Juni.

C. Petersens Officin, 1852.